

Výroční zpráva Psychologického ústavu AV ČR za rok 2003

1. Vědecká činnost pracoviště a uplatnění jejích výsledků

a) stručná charakteristika vědecké činnosti pracoviště;

Pracovníci ústavu řešili v roce 2003 výzkumné úkoly vyplývající a) z výzkumného záměru ústavu (AV 0Z7025918), b) badatelského projektu K 9058117 -Identita, zdraví a zpracování informací v otevřené společnosti zařazeného do Programu rozvoje badatelského výzkumu v klíčových oblastech vědy č. 17: Současná česká společnost a otázky evropské integrace, c) 14 grantových projektů (GA ČR, GA AV ČR aj.)

1. Psychologie osobnosti

Dlouhodobý výzkum **struktury osobnosti** a ověřování **pětifaktorového modelu osobnosti** na české populaci byl završen vydáním české verze osobnostního inventáře NEO-Five factor inventory. Část výzkumu byla provedena jako mezinárodní srovnávací studie, jejíž výsledky přispívají k transkulturní zobecnitelnosti pětifaktorové struktury osobnosti a její longitudinální stability.

V rámci **longitudinálního výzkumu dospělých** jsme se zaměřili zejména na výzkum narativního modu organizace osobní zkušenosti v perspektivě životní dráhy člověka a subjektivní percepce změny vlastní osobnosti. Na základě reanalýz dat z dětství a dospívání participantů jsme vytvořili empirickou typologii vývojových trendů inteligence a zabývali jsme se možnostmi typologického přístupu k longitudinálním datům.

Výzkumem **identity** jsme se zabývali i u **adolescentů**. Zjistili jsme, že existují vazby mezi styly utváření identity a mírou dobře zakotvené a strukturované identity: informační a normativní styl utváření identity je spojen s dobře strukturovanou a dostatečně konsolidovanou identitou, difúzně-vyhýbavý styl vede k nedostatečně pevné a internalizované identitě. Tyto vztahy jsou nezávislé na kultuře – identické výsledky byly zjištěny u amerického, finského a českého vzorku adolescentů.

V přípravě výzkumu **spirituality** jako charakteristiky osobnosti v kontextu evropské křesťanské tradice byl analyzován vztah mezi pojmy náboženství a spiritualita. Získané poznatky byly uplatněny při tvorbě dotazníku spirituality, který je v současnosti prezentován vzorku vysokoškoláků.

V oblasti výzkumu **občanského étosu** jsme se zaměřili na postoje k poctivosti, mezilidské toleranci, pracovní etice, paternalismu, hédonismu a pojetí svobody u reprezentativních vzorků české, slovenské, běloruské a bulharské populace. Dominantním faktorem v českém výběru byl typ „tolerantních hedonistických liberálů“, který kontrastoval s hlavním faktorem celého mezinárodního souboru „závislí a po bezpečí toužící negativističtí postkomunisté“.

Výzkum obecné struktury **sociálních axiomů** byl dokončen v minulém roce a v roce 2003 byl završen publikací mezinárodní srovnávací studie.

2. Kognitivní psychologie

V loňském roce byl završen dlouholetý výzkum **mentálních reprezentací a mentálních modelů myslí** dokončením syntetizující monografie, která čtenáři odkrývá možné způsoby využití poznatků z uvedené oblasti jak v psychologii, tak i v každodenním životě (vyjde v r. 2004).

Pokračoval experimentální výzkum **zrakového vnímání**, který přinesl nové poznatky o disproporcích ve struktuře vnímaného prostoru v závislosti na míře dostupnosti různých environmentálních a fyziologických informačních zdrojů.

Paralelně s původním výzkumem jsou rovněž zpracovávána nosná **historická témata a přístupy experimentální psychologie** se snahou ukázat jejich význam v soudobém vědeckém kontextu.

3. Psychologie zdraví

Ve výzkumu **sociální opory** (N = 2638) byl prokázán významný pozitivní vztah sociální opory a socioekonomického statusu. Byly zjištěny **prediktory** anticipované a získané sociální opory a odlišnost mechanismů, kterými jsou osobnostní a temperamentové dimenze spojeny se sociálními zdroji (např. extraverte se uplatňuje zejména při formování sociální sítě a ovlivňuje kvalitu vztahů s ostatními, zatímco stabilita-labilita má významný vliv na přesvědčení jedince, že se mu v případě potřeby dostane pomoci).

Obsahově byl vymezen pojem **osobní pohody** (well-being) a vyloženy jeho zdravotní, sociální, religiózní, ekonomické a sociokulturní souvislosti. Formulace determinant a prediktorů osobní pohody se stala východiskem pro empirickou studii, jež byla provedena na reprezentativním vzorku české populace (n = 1321) a jejíž výsledky budou publikovány v příštím roce..

Další dílčí výsledky předchozích výzkumů **zneužívání tabáku, alkoholu a nelegálních drog mezi středoškolskou mládeží a dopadu nové drogové legislativy ČR** byly publikovány jednak v podobě analýz zaměřených do praxe, jednak presentovány na odborných fórech.

Výzkum v oblasti **zvládnání náročných životních situací** byl zaměřen na vztah mezi preferencemi dílčích strategií zvládnání, subjektivně uváděných zdravotních stesků somatického i psychického rázu a emočně-kognitivními typologiemi osobnosti u skupin zkoumaných osob definovaných specifickým problémem (např. rodiče postižených dětí, apod.). Ukazuje se, že **zvládnání** lze považovat za jednu ze základních charakteristik osobnosti.

Pokračoval výzkum **sociálních nerovností ve zdraví** s důrazem na místo jedince v sociální struktuře a jeho sociálně-ekonomický status (SES) a **zdravotních souvislostí výkonu učitelského povolání**.

Zahájen byl rozsáhlý výzkum na reprezentativním národním souboru 11 až 16 letých dětí s cílem identifikovat **rizikové faktory sociálního a zdravotního vývoje mládeže**.

4. Metodologie

Výzkum v oblasti **počítačového testování** byl v této fázi zaměřen na řešení otázek, zda jsou psychodiagnostické metody administrované tradičním způsobem a prostřednictvím počítače

ekvivalentní z hlediska naměřených hodnot. Výsledky ukázaly, že ekvivalence lze dosáhnout u osobnostních dotazníků, ale nikoli u metod výkonových.

Byla dále rozvíjena **psychosémantika a psychosémiotika**, což jsou přístupy zabývající se otázkami významu a znakových procesů obecně z psychologického hlediska. Tyto přístupy úzce souvisí se současnými trendy v teoretické psychologii, ale současně představují nové možnosti pro aplikace např. v oblasti psychologické diagnostiky. Jeden ze směrů rozvíjených v roce 2003 se zabýval možnostmi využití diagnostického potenciálu Testu sémantického výběru a také tématické obsahové analýzy textových dat.

Další výstupy se zaměřily na možnosti kvalitativní analýzy autobiografických rozhovorů z hlediska narativního přístupu. Předběžně byly navrženy kategorie „**narativní rekonstrukce významu**“ a „**žánry životního příběhu**“.

5. Vydávání časopisů:

PsÚ nadále vydává časopis *Československá psychologie*, jehož impact faktor se v minulém roce pohyboval mezi **0,190 až 0,296**, což vzhledem k omezenému počtu čtenářů (vychází jen v češtině) relativně vysoký index.

PsÚ se podílí na vydávání časopisu *Adiktologie*, jehož úroveň odborníky ceněna. Časopis vychází v češtině, navíc jedenkrát ročně vychází supplementum v anglické mutaci.

6. Knihovna

Knihovna je součástí pražské pobočky Psychologického ústavu. Knihovní fond tvoří cca 9200 svazků odborné literatury, je pravidelně doplňován a zpřístupňován v databázi ISIS a v lístkových katalozích. Zvláštní část informačních fondů knihovny tvoří starší ucelené ročníky odborných seriálů, převážně zahraničních, využívané zejména v meziknihovní výpůjční službě.

Od roku 2002 je knihovna vedena v evidenci MK ČR ve smyslu knihovního zákona č.257/2001 Sb. s působností pro širokou veřejnost, což se projevilo ve zvýšeném počtu uživatelů i výpůjček, jak absenčních tak i prezenčních. Vzrostl zájem uživatelů o vyhledávání přímých informací využitím elektronických informačních zdrojů a pracovnice knihovny mj. poskytují i bibliografické a rešeršní služby, hlavně studentům při zpracování seminárních a diplomových prací.

b) výčet několika nejdůležitějších výsledků vědecké činnosti a jejich aplikací;

(Názvy seřaďte podle závažnosti s označením, zda jde převážně o badatelský "B" nebo cílený "C" výstup. Maximálně 3 nejvýznamnější z nich /podle velikosti ústavu/ zároveň uveďte v příloze Anotace. Vyberte pouze ty výsledky, které jsou podepřeny kvalitní publikací buď již vyšlou, nebo alespoň přijatou do tisku.)

Vybrané publikace za rok 2003

Knihy v zahraničí

Klicperová-Baker, M. (ed.): Democratic Citizenship: Psychological Theory & Empirical Studies in four Central and Eastern European Nations San Diego State University, Montezuma Publishing, USA, (2003).

Monografie v ČR

Blatný, M., Plháková, A.: *Temperament, inteligence, sebepojetí.* Brno, Tišnov: Psychologický ústav Akademie věd a Sdružení SCAN, (2003).

Čermák, I., Hřebíčková, M., Macek, P. (eds.): *Agrese, identita, osobnost.* Brno, Boskovice: Psychologický ústav Akademie věd ČR, Nakladatelství Albert, (2003).

Kapitola v knize v zahraničí

Macek, P., Marková, I., Moody, E., Tyrlik, M., Plichtová, J., & Pachtchenko-de Prévile, E.: *Trust as an aspect of individual and social well-being: a study in four European countries.* In In: M. Lavalée, S. Vincent, Ch. Oullet, C. Garnier (Eds), *Les Répresentation Sociales.* Montreal : Geirso, 513-524, (2003).

Články v recenzovaných zahraničních časopisech

Hendriks, A.A.J., Perugini, M., Angleitner, A., Ostendorf, F., Johnson, J.A., De Fruyt, F., Hřebíčková, M., Murakami, T., Bratko, D., Conner, M., Nagy, J., Nussbaum, S., Rodriguez-Fornells, A., Ruisel, I.: *The Five-Factor personality Inventory: Cross-cultural generalizability across 13 countries.* *European Journal of Personality Psychology.* 17, 5, 347-373 (2003)

Berzonsky, M.D., Macek, P., Nurmi, J.E.: *Interrelationships Among Identity Process, Content, and Structure: A cross-cultural investigation.* *Journal of Adolescent Research,* 18, 112-130 (2003).

Řičan, P. : *Spirituality in psychology: The concept and its context.* *Studia Psychologica,* 45, 3, 249-257 (2003).

Šikl, R., Šimeček, M.: *Size constancy in near and far visual space.* *Perception,* 32, 82 (2003).

Články v recenzovaných časopisech v ČR

Čermák, I.: *Psychologie v narativní tónině se vynořila v souvislostech.* *Československá psychologie,* 47, 6, 513-532 (2003).

Kebza, V., Šolcová, I.: *Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem.* *Československá psychologie* 47, 4, 333-345 (2003).

Klicperová-Baker, M.: *Občanský ethos a demokratičnost: Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice a na Slovensku .* *Československá psychologie,* 47, 4, 301-318 (2003).

Jelínek, M., Klimusová, H., Blatný, M.: *Stabilita a trendy vývoje inteligence u dětí ve věku 3-15 let.* *Československá psychologie,* 47 (5) 392-404 (2003).

Miovský, M., Záborský, T.: *Kvalitativní analýza dopadu nové drogové legislativy na drogovou scénu z perspektivy pracovníků zdravotnických zařízení a významných poskytovatelů služeb uživatelům nelegálních drog.* *Československá psychologie,* 4, 47, 289-300 (2003).

Šolcová, I., Kebza, V.: *Prediktory sociální opory v české studii.* *Československá psychologie* 47, 3, 2003, 220-229 (2003).

Špok, D.: *Současná pojetí vztahu mezi pozorností a vědomím. Československá psychologie., 47, 5, 424-436 (2003).*

Přijato do tisku v roce 2003

Články v recenzovaných zahraničních časopisech

McCrae, R.R., Costa, P.T., Martin, T.A., Oryol, V.E., Rukavishnikov, A.A., Senin, I.G., Hřebíčková, M., Urbánek, T.: *Consensual validation of personality traits across cultures. Journal of Research in Personality, (2003).*

McCrae, R.R., Costa, P.T., Hřebíčková, M., Urbánek, T., Martin, T.A., Oryol, V.E., Rukavishnikov, A.A., Senin, I.G.: *Age differences in personality traits across cultures: Self-report and observer perpectives. European Journal of Personality (2003).*

Bond, M. H., Leung, K, Au, A., Tong, K-K., de Carrasquel, S. H., Murakami, F., Yamuguchi, S., Bierbauer, G., Singelis, T. M., Broer, M., Boen, F., Lambert, S. M., Ferreira, M. C., Noels, K., Zhang, J., Chen, L., Solcova, I., Stetovska, I., Niit, T., Hurme, H. et al.: *Culture-level dimensions of social axioms. Journal of Cross-Culture Psychology (2003).*

Úplný seznam publikací za rok 2003 je k dispozici u ředitele ústavu.

c) případné náměty na zpřesnění Vědní koncepce Akademie věd ČR;

Z dlouhodobého vývoje vědní koncepce AV ČR a z postojů klíčových postav Akademické rady je nadále patrné, že se v ní psychologicky relevantním tématům nabízí náležitý prostor a poskytuje adekvátní podpora základnímu psychologickému výzkumu.

d) nejvýznamnější popularizační aktivity pracoviště;

NEO osobnostní inventáře. Psychodiagnostické sešity: Příloha časopisu Psychologie dnes, 6, 1-4. (M. Hřebíčková).

Rozhovor pro Psychologii dnes, 6, 2003, 1-3, (M. Miovský).

Podíl na přípravě expozice Experimentárium v Technickém muzeu v Brně (D. Vobořil)

Cesta do duše Sylvie Plathové. Tvar, 14 (2) 6-6. (I. Kodrlová)

Příprava na testy studijních předpokladů. Praha: Tutor. 212 stran (I. Kodrlová).

Sebevražda a tvůrčí čin. In L.Kolíhová Havlíková (Ed.), Sarah Kane: Psychóza ve 4.48. Praha: Národní divadlo, 58-70. (I. Čermák).

e) domácí a zahraniční ocenění zaměstnanců pracoviště (řády, medaile, ceny, čestné doktoráty apod.);

nebyly uděleny

f) další závazné specifické informace o pracovišti, změnách v jeho struktuře a vědecké orientaci, o výsledcích atestací a o překážkách a problémech v činnosti pracoviště.

K 1.1. 2003 byla ustavena následující oddělení: psychologie osobnosti, kognitivní psychologie, psychologie zdraví a metodologie. Atestace vědeckých a odborných pracovníků se uskutečnila 17.1. 2003.

2. Vědecká a pedagogická spolupráce pracoviště s vysokými školami

Jmenovité zhodnocení všech významných domácích spoluprací pracoviště s vysokými školami:

a) nejvýznamnější vědecké výsledky pracoviště vzniklé ve spolupráci s vysokými školami (kromě výsledků uvedených v bodě 2 b);

Spolupráce se uskutečňuje prostřednictvím společných grantů:

Grant GA ČR společně s PsÚ FF MU (řešitel dr. Blížková z FF MU, spoluřešitel, M. Blatný z PsÚ AV ČR): *Předpoklady životní spokojenosti současné adolescentní mládeže: osobnost, hodnoty a společenské perspektivy*. Registrační číslo: 406/02/1040

Cílem projektu je prostudovat vztah mezi hodnotovými orientacemi, volbou cílů, jejich uskutečňováním a životní spokojeností. Problematika je studována na teoretickém podkladě cílových (telických) teorií spokojenosti a obecné teorie jednání. Při vytváření modelu spokojenosti jsou zohledněny i vlivy osobnosti, a to v oblasti kognitivní i emoční (temperament). Vztahy jsou studovány na populaci současné dospívající mládeže. Blížková, J., Klimusová, H., Jelínek, M., Blatný, M. (2003). Životní spokojenost adolescentů ve vztahu k jejich hodnotovým orientacím (s. 19-30). In Svoboda, M., Humpolíček, P., Humpolíčková, J. (Eds.), *Sociální procesy a osobnost 2003*. Brno: Psychologický ústav FF MU.

Grant GA UK 314/2003/A-PP/HTF ve spolupráci s UK Praha (řešitel: P. Říčan z PsÚ AV ČR): *Spiritualita jako substruktura osobnosti*

Projekt je zaměřen na exploraci různých aspektů spirituality. V letošním roce byl zkoumán její osobnostní kontext.

Říčan, P., Janošová, P.: *Spiritualita českých vysokoškoláků - faktorově analytická sonda* Československá psychologie, přijato do tisku

Grant GA ČR ve spolupráci s katedrou psychologie FF UP v Olomouci (řešitel: M. Miovský z PsÚ AV ČR): *Vliv psychosociálních faktorů a settingu na akutní a dlouhodobý efekt užívání kanabis z hlediska psychiatrických, psychologických a sociálních rizik* (registrační číslo 406/02/1449A)

V rámci letošní etapy výzkumu byla získána data od 112 osob uživatelů kanabis, kterým byla administrována testová baterie skládající se z Wechsler Memory Test, D2 test, Grassiho testu organicity a dvou osobnostních dotazníků v plné verzi - MMPI a NEO.

b) nejvýznamnější výsledky činnosti výzkumných center a dalších společných pracovišť ústavu AV s vysokými školami;

Žádné společné pracoviště ústavu s vysokou školou nebylo zatím založeno.

c) informace o spolupráci s vysokými školami na uskutečňování doktorských studijních programů (DSP) a magisterského a bakalářského studia.

Většina pracovníků přednáší na různých vysokých školách v bakalářských i magisterských programech v celé ČR – např. na katedře psychologie Filozofické fakulty UK, Pedagogické fakultě UK, Psychologickém ústavu FF MU, katedře psychologie Fakulty sociálních studií MU, Pedagogické fakultě MU v Brně, Filozofické fakultě UP v Olomouci, Husitské teologické fakultě UK v Praze.

PsÚ získal *akreditaci* pro obor Sociální psychologie (ve spolupráci s katedrou FSS MU v Brně) a pro obor Obecná psychologie (ve spolupráci s Psychologickým ústavem FF MU v Brně).

3. Spolupráce pracoviště s dalšími institucemi a s podnikatelskou sférou

Zhodnocení spolupráce s dalšími mimovysokoškolskými výzkumnými a mimoakademickými pracovišti:

a) společné projekty výzkumu a vývoje podpořené z veřejných prostředků: uveďte jejich celkový počet a u nejvýznamnějších jmenovitě poskytovatele, název projektu, partnerskou organizaci a dosažené výsledky;

Společné projekty nemáme, jeden pracovník ústavu (M. Miovský) však participuje na následujících projektech jako vedoucí výzkumu:

2003-dosud *Výzkumný projekt „Evaluace úspěšnosti klientů v programech následné péče“*, poskytovatel: MPSV, partneři: P-Centrum Olomouc, NMS Praha.

Anotace výsledků: V průběhu roku byl dokončen návrh hodnotícího nástroje (dotazník) a ten byl pilotně vyzkoušen v 5 zařízeních. Po úpravách byl zahájen sběr dotazníků v 6 zařízeních ČR. Projekt je ve druhé fázi.

2003-dosud *Výzkumný projekt „Evaluace protidrogové politiky realizované ve Středočeském kraji“* poskytovatel: Středočeský kraj, nositel: MTI Liberec.

Anotace výsledků Byla provedena analýza systému koordinace na krajské a lokální úrovni (Závěrečná zpráva č.1 projektu) spolu s publikací v recenzovaném časopise. Byla provedena studie Rapid Assessment and Response na úrovni kraje zaměřená na analýzu potřeb klientů nízkoprahových služeb a analýza institucionálního kontextu. Obě substudie se nyní vyhodnocují a připravuje se z nich dvě výzkumné a hodnotící zprávy pro zadavatele spolu s publikacemi do časopisů.

2002-dosud *Výzkumný projekt „Vývoj a ověření metodiky evaluace primárně-preventivních programů“* . Praha 6, partner: Press Centrum NMS Praha,

Anotace výsledků Bylo provedeno testování na žácích 6. tříd ZŠ v experimentální i kontrolní skupině. Potvrdila se hypotéza, že se obě skupiny nebudou od sebe lišit. Zjistilo se např., že úroveň celoživotní prevalence zkušenosti s těkavými látkami a s konopnými drogami byla u obou skupin přibližně stejná (obě skupiny cca 4%).

b) výsledky výzkumu a vývoje pro ekonomickou sféru (případně dosažené ve spolupráci s touto sférou) na základě hospodářských smluv: uvést celkový počet a jmenovitě ty, které pracoviště považuje za nejvýznamnější; vybraný nejvýznamnější výsledek popište krátkou anotací a specifikujte míru jeho využití;

žádné výzkumy nebyly realizovány

c) **nové firmy, které vznikly na základě výsledků činnosti ústavu v oblasti aplikovaného výzkumu;**

žádné firmy nevznikly

d) **odborné expertizy zpracované v písemné formě pro státní orgány a instituce: uvést celkový počet a jmenovitě ty, které pracoviště považuje za nejvýznamnější.**

Odborná expertíza pro Úřad vlády ČR: „Minimální evaluační set“ (M. Miovský).

Odborná expertíza pro Úřad vlády ČR a MŠMT ČR: „Primární prevence užívání návykových látek“ (M. Miovský).

4. Mezinárodní vědecká spolupráce pracoviště

Informace o významných mezinárodních vědeckých spolupracích pracoviště:

Oficiální dohody o projektech nemáme uzavřeny, přesto však spolupracujeme s kolegy na společných projektech.

EMCDDA (Evropské středisko zajišťující propojení výzkumníků, kteří rozpracovávají kvalitativní přístupy ve výzkumu drogových závislostí, program QED (M. Miovský).

„Emotional reactions to observed violence“, ve spolupráci s prof. Huesmanem z University of Michigan, USA, a prof. L. Kirwill z Varšavské University, Polsko (M. Navrátil).

Spolupráce na společných publikacích s kolegy z National Institute of Aging, NIH (USA), Susquehanna University (USA), Ústav experimentálnej psychológie SAV (Slovensko), Instytut psychologii PAN (Polsko), Gosudarstvennyj Universitet Jaroslavl (Rusko) (M. Hřebíčková)

Společný výzkum s kolegy ze San Diego State University a z universit v Minsku (Bělorusko) a Plovdivu (Bulharsko) zaměřeného na téma Občanský ethos (M. Klicperová).

a) **přehled mezinárodních projektů, které pracoviště řeší v rámci mezinárodních vědeckých programů, např. v rámci EU, NATO, ESF, SRP, UNESCO a dalších (uveďte název zastřešující organizace, název programu a počet projektů; neuvádějte běžné granty řešené na základě dvoustranných meziakademických dohod, jako je CNRS, CNR, DFG aj.);**

nemáme

b) **nejvýznamnější vědecké výsledky dosažené v rámci mezinárodní spolupráce;**

Martina Klicperová-Baker (ed.): Democratic Citizenship in Comparative Perspective

Psychological theory and empirical studies in four Central and Eastern European Nations.

Montezuma Publishing, San Diego State University, San Diego, 2003, ISBN 0-7442-2702-X,

178 stran

Monografie je výsledkem společného projektu mezi odborníky na State University v San Diego a z universit v Minsku (Bělorusko) a Plovdivu (Bulharsko)

- c) **jmenovitě uveďte akce s mezinárodní účastí, které pracoviště organizovalo nebo v nich vystupovalo jako spolupořadatel (uveďte název akce, počet účastníků celkem, z toho počet zahraničních; pokud šlo o kongres či konferenci mimořádné důležitosti, zdůrazněte to);**

Šestý ročník konference *Sociální procesy a osobnost*, Pavlov, 11.9 - 12. 9. - ve spolupráci Filozofickou fakultou MU, Ústavom experimentálnej psychológie SAV v Bratislavě a Spoločenskovedným ústavom SAV v Košicích.. (50 účastníků, 20 ze Slovenska).

Šestý ročník konference *Učitelé a zdraví*, Pedagogická fakulta MU, Brno září 2003. (50 účastníků, z toho 10 ze zahraničí).

Konference „*Integrace v psychoterapii dnes*“, Pedagogická fakulta MU, Brno, 28-29.8. (95 účastníků, 30 z Kanady, Švýcarska, USA, Německa a Rakouska)

- d) **výčet jmen nejvýznamnějších zahraničních vědců, kteří navštívili pracoviště AV ČR (přední badatelé v daném oboru, nositelé významných mezinárodních ocenění apod.).**

Prof. Pavel Machotka, emeritní profesor University of Santa Cruz, California

Prof. Robert Goodwin, Dept. Human Sciences, Brunel University West London

David Hiles, PhD., De Montfort University, Leicester, Velká Británie

Prof. Kan ZHANG, PhD., Institute of Psychology, Chinese Academy of Science, Beijing

Christopher Alan Lewis, PhD., University of Ulster at Magee College, Northern Ireland

- e) **počet fungujících meziústavních dvoustranných dohod (tj. dohod, které plně financuje pracoviště a které nesouvisí s mezinárodní spoluprací v rámci dvoustranných meziakademických dohod).**

Czech SAHA project (SAHA – Social and Health Assessment)

Výzkum je součástí International SAHA Project, jehož koordinátorem je Child Study Center Yalské univerzity (USA). Cílem projektu je identifikace rizikových faktorů školního, sociálního a zdravotního vývoje mládeže na reprezentativních národních souborech a zpracování mezinárodní srovnávací studie (USA, Belgie, Rusko, Česko).

Účast v projektu je zakotvena dohodou o spolupráci mezi Child Study Center Yalské univerzity a národními řešiteli (M. Blatný za PsÚ AV, M. Hrdlička za FN v Motole). Národní část projektu je podpořena grantem č. S7025354 v rámci Programu podpory cíleného výzkumu a vývoje AV ČR. (M. Blatný)

5. Předpokládané hlavní okruhy vědecké činnosti pracoviště v příštím roce

Psychologie osobnosti

- studie zabývající se osobnostními souvislostmi spirituality,
- studie morálních aspektů identity adolescentů,
- publikace výsledků výzkumu narativní rekonstrukce identity,
- výzkum změn a stability osobnosti na pokladě jak kvantitativních i kvalitativních analýz,
- psychologické souvislosti občanského éthosu,
- osobnostní souvislosti chování v situacích zátěže,
- teoreticko-metodologická příprava na zahájení výzkumu struktury osobnosti z pozice motivačního/dynamického přístupu k osobnosti,
- pokračování projektu Cross-cultural comparison of personality traits (ve spolupráci s R.R. McCrae -National Institute on Aging, Baltimore, Maryland, USA) – publikace prvních výsledků,
- výzkum životního příběhu a uměleckého díla (důraz je rovněž na metodologické aspekty),
- pokračování výzkumu emočních reakcí na pozorované násilí – první analýzy a publikace výsledků.

Kognitivní psychologie

- vydání monografie završující a shrnující dlouholetý výzkum mentálních modelů mysli,
- příprava monografie o přístrojové technice používané v psychologickém výzkumu,
- pokračování výzkumu fyziologických korelátů poznávacích procesů,
- experimentální výzkum zrakového vnímání,
- experimentální výzkum myšlení a řešení problémů (metoda hlasitého myšlení).

Psychologie zdraví

- pokračování výzkumu psychosociálních determinant zdraví, životní spokojenosti a kvality života,
- výzkum strategií zvládnání obtížných situací se zaměřením na širší soubor možných determinant volby,
- vyhodnocení a uzavření druhé vlny výzkumu sociální opory,
- analýza výsledků studie zaměřené na zneužívání legálních a nelegálních drog s ohledem na možná doporučení pro primární prevenci ve školách,
- dokončení výzkumu v rámci projektu SAHA (Social and Health Assessment, reprezentativní národní soubor - přibližně 6000 subjektů, zpracování dat a příprava prvních publikací, .
- výzkum psychologických a sociálních souvislostí pomoci při povodních a po nich, analýza jednání obětí povodní a pracovníků prvního kontaktu s oběťmi.

Metodologie

- zkoumání možností aplikace počítačového adaptivního testování v diagnostice osobnosti,
- publikace knihy o významu v psychologii a různých typech psychosémantických metod a ověřování možností použitelnosti psychosémantických metod v praktické psychodiagnostice, pokračování ve výzkumu v této oblasti,
- příprava, event. publikace knihy o narativní psychologii a metodologii.

Přílohy:

1) Anotace nejvýznamnějších výstupů

Martina Klicperová-Baker (ed.): Democratic Citizenship in Comparative Perspective Psychological theory and empirical studies in four Central and Eastern European Nations. Montezuma Publishing, San Diego State University, San Diego, 2003, ISBN 0-7442-2702-X, 178 stran

První část knihy má teoretický charakter, obsahuje analýzu osobnostních dimenzí vztahujících se k dobrému občanství (jde zejména o aktivitu a odpovědnost). Navržený model ilustruje, jak rozmanité typy občanství (provinciální, závislé, antisociální, hedonistické a demokratické) ovlivňují nastolení různých druhů politických režimů (autoritářského, demokratického či anarchie) a jak demokratizující činitelé (vzdělání, socializace, prosperita a právo) posilují rozvoj občanství. Autoři objasňují významné faktory přechodu k demokracii: post-komunistický syndrom, pravidla nerealistických očekávání a vzorců uspokojování potřeb za totalitního a demokratického režimu.

V empirické části pojednávají autoři o výzkumu reprezentativních souborů z Běloruska, Bulharska, České republiky a Slovenska. Občanská kultura a slušnost se zkoumala u 3447 osob pomocí dotazníků. Výsledky ukázaly, že demokratická, občanská kultura “vzorných občanů” byla dominantním mezinárodním faktorem. Avšak objevily se i takové typy, jako jsou “negativističtí a odcizení obyvatelé”, “provinciálové loajálních režimů”, “zmatení potenciální rebelové” a “poslušní vazalové” – tedy faktory vyjadřující ne-občanské (apolitické, zmatené, pasivní) či zřetelně anti-občanské postoje.

The first part presents theoretical analyses: personality dimensions relevant to good citizenship (activity and responsibility), a model illustrating how various types of citizenship (parochial, dependent, antisocial, hedonistic and democratic) influence establishment of different political regimes (authoritarianism, anarchy or democracy) and how democratizing agents (education, socialization, prosperity and law) foster the development of citizenship. Significant factors in transition to democracy are explained: the post-communist syndrome, the rule of unrealistic expectations and patterns of need satisfaction under totalitarian and democratic regimes.

The empirical part describes a survey of representative samples from Belarus, Bulgaria, the Czech Republic and Slovakia. Questionnaires of civic culture & civility were administered to 3447 subjects. Results proved that democratic, civic culture of “Model Citizens” was a dominant international factor. However, it was followed by “Negativistic Alienated Inhabitants,” “Parochials Loyal to the Regime,” “Confused Potential Rebels” and “Obedient Subjects” – factors expressing “a-civic” (apolitical, confused, passive) or distinctly “anti-civic” attitudes.

Blatný, M., Plháková, A. (2003). Temperament, inteligence, sebepojetí: nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR a Sdružení SCAN. 150 stran, ISBN 80-86620-05-0. /Temperament, intelligence, self-concept: new perspectives in traditional psychological research topics./

Autoři monografie podávají aktuální přehled poznatků o základních tématech psychologie osobnosti. Jednotlivé kapitoly uvádějí krátkým historickým exkurzem, ve výkladu se opírají o výzkumy prováděné ve druhé polovině XX. století, přičemž hlavní pozornost soustřeďují na období posledních 25. let. Kromě klasických teorií popisují relativně nové přístupy M. Zuckermana a C. R. Cloningera. Z moderních přístupů k inteligenci kladou důraz na systémové teorie, k nimž patří především Sternbergova teorie triarchické inteligence a Gardnerova teorie rozmanitých inteligencí. Sebeпоjetí pojednávají v kontextu sociálně-kognitivního přístupu v psychologii, který v posledních desetiletích nejvíce přispěl k psychologické konceptualizaci sebeпоjetí. Pohled na Já/sebeпоjetí (self) jako na kognitivní systém poskytl v posledních třiceti letech jednoduchý a zároveň nesmírně účinný způsob výzkumu zkušenosti já (jáské zkušenosti). Autoři konfrontují vlastní zjištění s poznatky o různých aspektech Já, včetně motivačních a seberegulačních funkcí. Rovněž v kapitole o inteligenci komentují výsledky původních výzkumů.

Authors give state-of-the-art of the main issues of personality psychology – temperament, intelligence, and self. Each chapter contains a brief historical overview; the main attention is paid to the researches from the eightieth and the ninetieth of 20th century. The chapter on recent temperamental theories focuses on both “classical” theories, such as PEN theory by H. J. Eysenck, and more recent theories, e.g. developed by M. Zuckerman and C. R. Cloninger. Among approaches to intelligence, the system theories of intelligence are emphasized, authors describe the triarchic theory of human intelligence (R. Sternberg) and the theory of multiple intelligences (H. Gardner). The self (self-concept) is argued from the social-cognitive perspective and is understood as a system of cognitive schemas. Authors further discuss their original research results with the findings concerning various aspects of intelligence, and self, including motivational and self-regulative functions of personality.

2) seznam knižních publikací vydaných na pracovišti (včetně počtu stran).

Blatný, M., Plháková, A.: Temperament, inteligence, sebepojetí: nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR a Sdružení SCAN. (2003). 150 stran, ISBN 80-86620-05-0.

Čermák, I., Hřebíčková, M., Macek, P. (eds.): Agrese, identita, osobnost. Brno, Boskovice: Psychologický ústav Akademie věd ČR, Nakladatelství Albert. (2003). 316 stran, ISBN 80-86620-06-9.

Klicperová-Baker, M. (ed): Democratic Citizenship in Comparative Perspective: Psychological Theory and Empirical Studies in Four Nations – Belarus, Bulgaria, Czech Republic and Slovakia. San Diego State University, Montezuma Publishing, USA. (2003). 178 s. ISBN 0-7442-2702-X

Macek, P.: Adolescence. Druhé, upravené vydání. Praha: Portál. (2003). 143 s. ISBN 80-7178-747-7.

V Brně dne 16.1.2004

Doc.PhDr. Ivo Čermák, CSc.
ředitel PsÚ AV ČR